

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Бориса Грінченка**

ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

**Інститут
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

ВІСНИК
ПСИХОЛОГІЇ І
ПЕДАГОГІКИ

ВИПУСК 7

Київ - 2012

Збірник наук. праць. - Випуск 7

ВІСНИК ПСИХОЛОГІЇ І ПЕДАГОГІКИ [Електронний ресурс] : Збірник наук. праць / [Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка](#), [Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка](#). – Випуск 7. – К., 2012. – Режим доступу до збірника : http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_7

Рекомендовано до видання Вченою радою
[Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка](#)
(Протокол № 8 від 10. 04. 2012р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

[Безпалько Ольга Володимирівна](#), доктор педагогічних наук, професор, директор [Інституту психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка](#) (головний редактор);

[Беленька Ганна Володимирівна](#), кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи [Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка](#);

[Іванов Олександр Володимирович](#), доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедрою соціальної педагогіки [Московського гуманітарного педагогічного інституту](#);

[Побірченко Неля Антонівна](#), доктор психологічних наук, Провідний науковий співробітник НДП освітології [Київського університету імені Бориса Грінченка](#);

[Сергеєнкова Оксана Павлівна](#), доктор психологічних наук, доцент, завідувач [кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології Київського університету імені Бориса Грінченка](#);

[Чернобровкін Володимир Миколайович](#), доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедрою психології [Луганського національного університету імені Тараса Шевченка](#);

[Бакланов Костянтин Володимирович](#), кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної педагогіки [Московського гуманітарного педагогічного інституту](#);

[Веретенко Тетяна Григорівна](#), кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач [кафедрою соціальної педагогіки та корекційної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка](#);

[Прокопович Євгеній Михайлович](#), кандидат медичних наук, доцент [кафедри практичної психології Київського університету імені Бориса Грінченка](#);

[Юрченко Віктор Іванович](#), кандидат психологічних наук, доцент, директор [Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка](#) (головний редактор);

[Кудикіна Надія Василівна](#), доктор педагогічних наук, професор, завідувач [кафедрою дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка](#);

[Мартиненко Світлана Миколаївна](#), доктор педагогічних наук, професор, завідувач [кафедрою початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка](#);

[Митник Олександр Якович](#), доктор педагогічних наук, професор [кафедрою початкової освіти та методик природничо-математичних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка](#).

© [Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка](#), [Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка](#), 2012

© <http://www.psyh.kiev.ua>, 2012

Запрошуємо Вас презентувати науковій Інтернетспільноті свої пошукові доробки
[Вимоги до оформлення статті](#)

ЗМІСТ

- Безпалько О.В. Компоненти професійної мобільності майбутніх соціальних педагогів
- Бойко С.О. Діалектика англійської мови в Америці
- Білоус О.А. Адаптаційні проблеми іноземних студентів інженерного профілю
- Василенко В.Р. Мовна картина світу як засіб міжкультурної комунікації
- Висоцька А.І. Індивідуально-психологічні характеристики мовної особистості в іншомовному просторі
- Висоцька М.І. Дидактичні особливості використання мультимедійних технологій навчання іноземної мови
- Власюк Т.С., Федоренко Н.С. Умови формування професійної педагогічної комунікації майбутніх учителів іноземної мови
- Волинець Ю.О. Психологічні аспекти дослідницької діяльності майбутніх вихователів ДНЗ
- Ворон А.О. Теоретичні засади формування мовної особистості засобами іноземної мови
- Гамідова Д.І., Колот К.В. Технологія "психодрама" на заняттях з іноземної мови
- Гарбуз М.В. Рольова гра як технологія навчання іноземної мови дошкільників
- Геля А.А. Роль сучасних інформаційних технологій у навчанні іноземних мов у початковій школі
- Городня О.С. Формування країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції в учнів початкових класів на уроках іноземної мови
- Губар Н.В. Використання мультимедійних технологій як засобу розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи на уроках англ. мови
- Гулько Н.І. Гра як засіб формування іншомовної комунікативної компетенції дошкільників
- Дмитрук О.П. Система скандинавських впливів у стародавній англійській мові
- Заворотна О.І. Використання інтерактивних технологій на уроках іноземної мови в початковій школі: міжпредметний підхід
- Задоя С. Організаційно-методичні аспекти роботи з дитячим ансамблем бандуристів
- Козленко О.В. Особливості французького елемента в словнику сучасної англійської мови
- Козлітін Д.О. Загальнонаціональна англійська мова та її діалекти
- Кулаківська Ю.С. Педагогічна рефлексія як засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови ДНЗ
- Лабунець Ю.О. Міжкультурна комунікація як засіб розуміння ментальних особливостей різних культур
- Никоненко Я.О. Мовна картина світу як засіб міжкультурної комунікації
- Нікітенко В.А. Сучасні технології проведення позакласної роботи з англійської мови у початковій школі
- Омельячук І.І. Сутність поняття "полікультурність" як основоположного компоненту в структурі міжкультурної комунікації
- Онищук М.В. Вплив культури масових жанрів на способи та засоби комунікації особистості
- Пашко Є.С. Сучасні тенденції формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи: полікультурний аспект
- Петрунько О.В. Проблеми впровадження освітніх інновацій в Україні
- Плужник І.В. Нетрадиційні уроки як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи
- Резнікова С.М. Особистість як об'єкт та суб'єкт процесу міжкультурної комунікації
- Рибка М.С. Інноваційні тенденції у сучасній лінгводидактиці (на прикладі навчання англійської мови)
- Рой Т.М. Формування комунікативної компетенції на уроках іноземної мови засобами тренінгів креативності
- Савченко Т.О. Розвиток толерантності учнів початкової школи до культури інших народів засобами іноземної мови
- Сидоренко А.М. Ігротехніка як метод навчання англійської мови на початковому етапі
- Сирник М. Організація системи роботи з дітьми з особливими освітніми потребами у Польщі
- Смирнова О.М. Основні риси та характеристика запозичень у англійській мові XV-XVI ст.
- Тимошенко Т.І. Характеристика основних розбіжностей між англійською мовою в Англії та Америці
- Шелест Н.О. Навчання іноземної мови молодших школярів: когнітивний дискурс

Лабунець Ю.О. Міжкультурна комунікація як засіб розуміння ментальних особливостей різних культур

Лабунець Юлія Олегівна – студентка Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, спеціальність «Початкова освіта», кафедра іноземних мов і методик їх навчання Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті розглянуто проблему формування здатності особистості до ефективної міжкультурної комунікації як засобу розуміння ментальних особливостей різних культур, що є гарантом ефективного діалогу культур в сучасному світі. Подано характеристику основних перешкод, що заважають процесу ефективної міжкультурної комунікації.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, чинники ефективності міжкультурної комунікації, комунікативний вплив, етноцентризм.

В статье рассматривается проблема формирования способности личности к эффективной межкультурной коммуникации как средству понимания ментальных особенностей разных культур, которые являются гарантом эффективного диалога культур в современном мире. Предоставляется характеристика основных препятствий, которые мешают процессу эффективной межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, факторы эффективности межкультурной коммуникации, коммуникативное влияние, этноцентризм.

In the article the problem of forming the ability of personality to effective cross-cultural communication as means of understanding mental features of different cultures that are the guarantor of effective dialogue of cultures in the modern world. Description of basic obstacles that interfere with the process of effective cross-cultural communication is given.

Key words: cross-cultural communication, factors of efficiency of cross-cultural communication, communicative influence, ethnocentrism.

Зміст [сховати]

- 1 Актуальність теми
- 2 Аналіз досліджень
- 3 Постановка мети дослідження
- 4 Виклад основного матеріалу
- 5 Висновок
- 6 Список використаних джерел

Актуальність теми

Розгляд проблеми набуття здатності до міжкультурної комунікації є нагальною для вирішення на сучасному етапі розвитку глобалізованого суспільства, оскільки комунікація є невід'ємною частиною життя особистості в соціумі. Без спілкування не може існувати соціуму, а без соціуму не існуватиме і людини як соціальної істоти, як культурної особистості. Комунікація «править» людиною, має безпосередній вплив на її життя, поведінку, пізнання світу і себе як частини світу. І саме тому проблема осмислення вище зазначеного процесу міжкультурної комунікації та її засад та сучасні світові процеси: конфлікти на національному шаблі прояви етноцентризму, націоналізму зумовлюють науковців до знаходження ефективних шляхів подолання цих проблем. Одним з них може бути вироблення здатності особистості до міжнародної комунікації як одного з засобів розуміння інших мовних, культурних уподобань.

Актуальність дослідження зумовлена постійною прогресією рівня міжкультурної взаємодії на світовому рівні. Ця проблема потребує подальшого вивчення міжкультурної комунікації в контексті визначення її як засобу розуміння ментальних особливостей, не зважаючи на чисельні дослідження вчених про міжкультурну комунікацію не розкритим залишається аспект вироблення здатності до ефективної міжкультурної комунікації крізь призму розуміння ментальних особливостей різних культур.

Аналіз досліджень

Вже більш двохсот років серед науковців обговорюється питання про співвідношення мови й етносу в їх взаємодії. Існували протилежні точки зору, на таку взаємодію: зокрема, Б. Бауер розумів мову «посередником» між нацією і культурою, розглядав націю як результат містичної долі, заперечував будь-яку роль мови у формуванні нації. І. Гердер [2] і В. Гумбольдт [3] надавали мові провідного значення у формуванні національної специфіки, Е. Сепір [7] вважав модель соціального поведіння залежною від специфіки відображення і позначення в знаках мови, і ми абсолютно приєднуємось до цієї думки.

Постановка мети дослідження

Людям, що за об'єктивних обставин мають відношення до процесу міжкультурної комунікації відомо, що навіть володіючи однією мовою люди не завжди можуть правильно зрозуміти один одного і причина криється у непорозумінні різниці культур.

Наскрізною темою цієї статті є теза про необхідність формування толерантності до інших культур, що починається саме з визнання та пізнання своєї рідної. Толерантність до інших культур передбачає активізацію та усвідомлення особистістю інтересу та поваги до інших культур, долання в собі почуття роздратування, що виникає, через нерозуміння чи несхожість інших культур з власною. Отже, метою статті є розгляд проблеми вироблення здатності до міжкультурної комунікації, а також чинників, що допомагають і навпаки – ускладнюють процес спілкування.

Виклад основного матеріалу

Розгляд проблеми варто розпочати з тлумачення поняття «комунікація». Під комунікацією, ми розуміємо, безпосередній акт спілкування, локацію між двома і більше індивідами, побудовану на взаєморозумінні. Крім того, комунікація – це також способи за допомогою яких люди вибудовує відносини з іншими та розуміє почуття та думки інших [4].

Е. М. Верещагін і В. Г. Костомаров в своїй книзі «Мова і культура» визначають міжкультурну комунікацію як «адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що є приналежними до різних національних культур» [1, 26]. Ми розуміємо поняття «міжкультурна комунікація» як обмін інформацією, почуттями, думками представників різних культур, оскільки саме мова являє собою символічний код культури певного народу.

У процесі міжкультурної комунікації повноцінне розуміння забезпечується елементами мовного етикету: звертання, знайомство, запрошення, комплімент і поздоровлення, через які виявляється соціокультурна специфіка партнера в акті комунікації. Мова є засобом пізнання світу, збереження і передачі інформації, а в контексті міжкультурної комунікації вона є засобом пізнання ментальних особливостей культур в діалозі культур, що виникає. Ми розглядаємо мову, насамперед, як ту частину культурного менталітету, що складає сферу духовності та цінностей.

Міжкультурне спілкування є моделлю будь-якого спілкування, умовами якого є наявність певної єдності, а також наявність розбіжностей — оскільки саме вона викликає потребу в спілкуванні чи обміні інформацією, почуттями, думками, що супроводжуються оцінкою співрозмовника і самооцінкою.

Важливо враховувати, що ефективність міжкультурної комунікації знаходиться у зв'язку з успіхом мовної взаємодії, що завжди відбувається в деякому соціальному і культурному контексті, який багато в чому визначає форму і зміст повідомлення, що зумовлені культурою в якій здійснюється процес комунікації. Ми акцентуємо увагу на мові як ментальному феномені, що виступає безумовним стрижнем комунікації. Мова являє собою закодовану сукупність знань людини, її уявлень про світ, її індивідуального життєвого досвіду, цілісної картини світу всього соціуму.

Зрозуміло, що в процесі міжкультурної комунікації діють загальні закони спілкування. До акту безпосереднього спілкування відбувається своєрідне «зчитування» або прогнозування змісту майбутньої комунікації. Окрім того, успіх мовної взаємодії між представниками різних культур багато в чому визначений не логічною аргументацією, а ступенем взаємної симпатії та довіри.

У результаті вже першого знайомства складається психологічна установка, у рамках якої відбувається спілкування. При спілкуванні між представниками різних культур цих правил не завжди дотримуються, особливо якщо вони різні. Наприклад, у різних культурах прийнято додержуватися різних дистанцій між співрозмовниками. Мінімальна дистанція у арабів і латиноамериканців, максимальна — у північноамериканців. Тому для латиноамериканця спілкування на дистанції, до якої звиклі їхні північні сусіди, здається надто холодним і надто офіційним, а для північноамериканця зона спілкування латиноамериканців здаватиметься надто нав'язливою, агресивною і небезпечною. Офіційна зона спілкування в українців та росіян визначається звичайно довжиною двох рук, простягнутих для рукостискання, а зона дружня — довжиною двох зігнутих у лікті рук [6].

Міжкультурна комунікація має ряд особливостей, які роблять її більш чутливою, вимогливою та змістовною, ніж простий процес міжособистісної комунікації, оскільки окрім двох модальностей (самостійних систем елементів): вербальної (включає мову з її унікальним набором фонем, морфем і лексики, синтаксисом і граматикою тощо) та невербальної (включає в себе немовну поведінку, в тому числі виразу обличчя, погляд і контакт очей, голосові інтонації і паралінгвістичні підказки, міжособистісне простір, жести, позу тіла і паузи), слід включити фактори особистісного сприйняття та інтерпретації отриманої інформації одне одним у процесі міжкультурної комунікації.

Під час міжкультурних зустрічей існує ймовірність виникнення конфліктної ситуації, причиною яких може бути відсутність можливості послати або прийняти сигнали однозначним чином (оскільки учасники комунікації з різних культур звикли це робити під час внутрішньокультурних комунікацій по різному). За таких умов міжкультурна комунікація вимагатиме додаткових зусиль, а саме обминання «каменів спотикання», що ми розглянемо нижче.

Щоб уникнути конфліктних ситуацій в процесі міжкультурної комунікації і зробити її ефективною крім гармонійного використання елементів вербальної та невербальної модальності, слід пам'ятати та ухилятися від шести основних перешкод, або «каменів спотикання», виділених Варною [4], що стоять на заваді ефективної міжкультурної комунікації:

1. Допущення подібностей. Причиною нерозуміння при міжкультурній комунікації може стати припущення людей про те, що всі вони досить схожі для того, щоб легко спілкуватися один з одним. На нашу думку, комунікація являє унікальну людську особливість, яка формується специфічною культурою і суспільством, тобто вона є продуктом культури. Ступінь допущення людьми того, що інші їм подібні, варіює для різних культур, і являє собою культурну змінну.
2. Мовні відмінності. В процесі спілкування мовою, яка є для людини не рідною, вона часто вважає, що слово, фраза або речення мають одне й тільки одне значення – те, яке вона має намір передати. Це припущення ігнорує всі інші можливі джерела сигналів та повідомлень, включаючи невербальну експресію, інтонацію голосу, позу, жести і дії тощо.
3. Помилкові невербальні інтерпретації. У будь-якій культурі невербальне поведінка становить більшу частину комунікативних повідомлень. Але дуже важко повністю розуміти невербальну мову культури, яка не є вашою власною. Неправильна інтерпретація невербальної поведінки може легко призвести до конфліктів чи конфронтації, які порушують комунікативний процес.
4. Упередження та стереотипи. Зайва опора на стереотипи може перешкодити нам об'єктивно подивитися на інших людей та їх повідомлення і знайти підказки, які допоможуть інтерпретувати ці повідомлення в тому ключі, в якому нам мали намір його передати.
5. Прагнення оцінювати. Культурні цінності також впливають на наші атрибуції щодо інших людей і оточуючого нас світу. Різні цінності можуть викликати негативні оцінки, які стають ще одним каменем спотикання на шляху до ефективної міжкультурної комунікації.
6. Підвищена тривога або напруга. Епізоди міжкультурної комунікації часто пов'язані з більшою тривогою і стресом, ніж знайомі ситуації внутрішньокультурної комунікації. Варто бути обережним з використанням стереотипів та упереджень, зважаючи на сучасну ситуацію міжкультурних контактів. Людина повинна усвідомлювати їх вплив на ефективність міжособистісної та міжкультурної комунікації, оскільки стереотипи та упередження здатні утворювати непередбачувані наслідки, породжені їх єдністю із низкою конкретно-історичних соціальних детермінант [4].

За дослідженнями І. Ю. М'язової одним із факторів, що може стояти на заваді ефективної міжкультурної комунікації є явище етноцентризму. Воно стоїть на межі позитивних та негативних факторів, що впливають на міжкультурну комунікацію. Слід вважати, що явище етноцентризму є нормою

повсякденного функціонування суспільства та органічною складовою соціального порядку і миру, тому в міжкультурній комунікації він відіграє неоднозначну роль: позитивний аспект полягає у підтриманні ідентичності та збереженні цілісності етнічних груп, а негативний – у неприйнятті чужих етнічних груп. Своєрідним синтезом позитивних і негативних аспектів етноцентризму постає мультикультуралізм, що утверджується в якості чинника єдності індивідуальної і соціальної свободи людини та ознаки культурного розмаїття соціуму [5].

Висновок

Проблема вироблення здатності до міжкультурної комунікації як процесі обміну інформацією, почуттями, думками представників різних культур є наразі напрочуд обговорюваною. Задля ефективного її вирішення в кожному конкретному випадку слід сформувати здатність до міжкультурної комунікації, що включає в себе компетентність в використанні вербальних і невербальних модальностей, уміння та інтерпретування, знання і формування навичок міжкультурних взаємодій. Перспективою подальших наукових розвідок вважаємо більш ґрунтовне дослідження аспектів невербальної модальності процесу міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Верещагин Е. М. Язык и культура / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М., 1990. – 250 с.
2. Гулыга А. В. Гердер. / А. В. Гулыга. Изд. 2-е, доработ. (изд. 1-е — 1963). — М.: Мысль, 1975. — 184 с.
3. Даниленко В. П. Вильгельм фон Гумбольдт и неогумбольдтианство. / В. П. Даниленко — М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. — 216 с.
4. Психология и культура / Под ред. Д. Мацумото. — СПб.: Питер, 2003. — 718 с.
5. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття "міжкультурна комунікація" / І. Ю. М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2006. – № 8 . – С. 108–113.
6. Тер-Минасова. Язык и межкультурная коммуникация. / С. Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo, 2008. – 264 с.
7. Sapir, Edward Selected writings in language, culture and personality. / Edward Sapir — Berkeley : University of California Press, 1949. – 250 p.